

PUNCTE DE VEDERE

De la începutul anului 2016, redacția Revistei Muzica a declanșat această cercetare, sub forma invitației la o corespondență deschisă cu compozitori membri ai U.C.M.R. – autori de muzică simfonică, de cameră, electronică, vocală, corală sau de jazz. Rubrica va continua atât timp cât vom primi răspunsuri la cele trei întrebări pe care le-am lansat, aflate în strânsă legătură una cu alta.

Ce înseamnă arta pentru dumneavoastră? Cum vedeți rolul ei acum în secolul XXI? De ce scrieți muzică, care este motivația dumneavoastră atunci când creați ceva?

Irinel Anghel

Corneliu Dan Georgescu

Pentru mine arta înseamnă centrul vieții, *adevăratul centru al vieții, esența ei*. Aici găsesc totul: detalii sensibile și principii generale, sentimente și matematică, frumusețe și obiectivitate, libertate și sistematică, religie și filozofie, haos și ordine, emoții și algoritmi, decepții, consolare și încurajare, vis și împlinire. Tot ce nu este artă (într-un sens foarte general, greu de explicat în câteva cuvinte, deoarece eu văd de fapt arta cam peste tot: în

natură, pe stradă, într-un om) mi se pare sărac, neconvincător, un fel de schiță sau reziduu al unei arte ce încă nu s-a conturat sau s-a dizolvat deja.

M-am referit acum la “arta existentă permanent și pretutindeni”. Referitor la “arta cu statut oficial de artă”: pe de o parte nu am prejudecăți, pot – sper – înțelege și aprecia, “gusta” destul de multe, de la jazz la muzică etnică exotice sau muzică electronică, de la Perotinus la Mozart, Mahler, Ablinger, Beatles sau Lady Gaga, de la teatrul antic la experimentele neo-dadaiste, de la pictura clasică la cea naivă, abstractă, suprarealistă, op-art - sau forme încă “ne-omologate” ca artă. Nu văd de ce ar trebui să mă limitez la un gen sau stil sau formă de artă anume (muzică, pictură, arhitectură, film etc.). Pe de altă parte, nu amestec aceste lucruri, ci am preferințele și ierarhiile mele clare referitoare la funcționalitate sau calitate estetică, sigur că în mare parte subiective, dar și motivabile obiectiv. Deci nu pledez pentru un “amestec omogenizant” ci pentru maximă diversitate și o “diferențiere liberă”.

Precizez că diferențierea o înțeleg nu între genuri și stiluri (noțiuni oricum variabile) ci *la nivelul scopului, “ethos-ului” artei respective*; dacă mă interesează fiecare obiect artistic, nu înseamnă că ele “îmi spun” același lucru.

Un exemplu referitor la ce poate însemna arta. Ion Luca Caragiale scria unui prieten într-o scrisoare din Berlin (unde a trăit în exil voluntar din 1905 până la moartea sa din 1912) referitor la știrea descoperirii unei a zecea simfonii beethoveniene, desigur neconfirmată: “Pariez că o să plângem amândoi când om auzi această a zecea minune”. Ne putem întreba, ce anume poate face pe un scriitor inteligent, lucid, cultivat, modern, cu un viu simț critic, să plângă ascultând muzică - a unei muzici clasice în care, cam în aceeași perioadă, Strawinski nu va vedea decât o “foarte eficientă orchestrație”? Evident că nu vreun sentimentalism, pe care el îl disprețuia explicit la Chopin, ci cu totul altceva. Poate o anumită coerență, noblețe, armonie, poate se simțea copleșit de ceva supraomenesc de frumos. Fără a încerca să explic ceva: nu cred că cineva “ar putea plânge” (în sens simbolic desigur – este vorba doar de o participare afectivă extremă) ascultând muzică de Webern sau asistând la un spectacol neo-dadaist. Ceea ce vreau să spun este că eu pot înțelege ce “îi spunea” lui

Caragiale muzica lui Beethoven, dar pot accepta atât faptul că există oameni care nu vor înțelege asta niciodată cât și acel *altceva* “spus” de Webern sau de neo-dadaism.

Privitor la rolul artei și la ceea ce numim azi artă voi porni de la o întâmplare relatată în presa germană recentă: o femeie de serviciu, făcând curățenie într-un muzeu, a distrus și dat la gunoi opera de artă modernă a unei artiste din Mannheim, operă constituită în mare parte din hârtie metalizată de ambalaj uzată. Pentru femeia de serviciu era vorba de gunoi... Desigur că toți au fost scandalizați. Cum a reacționat însă artista? Foarte semnificativ: după o primă indignare, a *decis să includă și coșul de gunoi cu resturile opere sale într-o nouă variantă a acesteia*, opera ei devenind astfel spontan un fel de “work in progress”. O experiență asemănătoare a trăit-o de mai multe ori Joseph Beuys (căruia neștiutorii i-au “curățat” petele de grăsime sau murdărie – deci opera sa - de pe diferite suprafețe), de asemenea, Marcel Duchamp, inițiatorul ideii “*objet trouvé*”. Lăsând la o parte orice ironie facilă, nu este nimic nou în faptul că principiul “*ready-made*” (aplicat consecvent de ex. în anii 1960 și de C. E. Arănescu în ale sale montaje de deșeuri electronice plus alte resturi, găsite pe plajele Floridei) folosește de multe decenii obiecte uzuale banale ca opere de artă, ceea ce implică o anumită experiență din partea publicului – nu mai conteaza obiectul în sine, nici măcar cadrul prezentării lui (scena, muzeul), ci felul în care trebuie să fie el privit. Nu este departe de ceea ce afirmam mai sus: arta *poate* fi văzută peste tot. Ne putem pune întrebarea, dacă (mai) există totuși ceva, ce ar fi specific doar artei? În această *nediferențiere* nu văd întotdeauna o eliberare, ci o oarecare nivelare și un *alt fel* de indirectă constrângere, un anumit nou manierism. Eliberarea ar consta în aceea că eu pot *să-mi aleg obiectele cărora le acord o valoare estetică*, constrângerea, în aceea ca *sunt atras să prefer obiecte bizare, neobișnuite, propuse cu scopul de a șoca*. Cu cât mai agresiv șocul, cu atât mai bine. Odată acceptat principiul, am nevoie de șocuri din ce în ce mai violente – cam ca în cazul unei *drogări*. Dar poate că cel puțin o anumită artă a avut adesea și această dimensiune. M-am referit la arta plastică, dar și în muzică, diferența între un “zgomot declarat intenționat muzică” și

aceiași “zgomot natural” nu constă adesea decât în modul de percepere.

Deci arta cunoaște deja mari schimbări, unii dintre noi vor trebui să renunțe la multe prejudecăți, dar pentru cine este destul de flexibil, va exista întotdeauna *un anumit fel de artă*. Alături de “deprofesionalizare”, “standardizare”, de “diletantism” creator senzorial, se implică azi în artă mai multă tehnică sau știință abstractă. Dar: nu vom găsi la tot pasul o “artă majoră”. (Este vechea mea pasiune pentru ierarhizări...) Nu aș încerca să definesc aici ce înțeleg prin “artă majoră”, nu cred însă că ea a fost vreodată ceva de găsit la tot pasul și nici nu va fi. De fapt, arta a atins culmile ei doar în anumite epoci și centre culturale, unde a beneficiat de condiții speciale (inclusiv un public avizat), s-a “profesionalizat”; de acolo a radiat apoi în toată lumea, s-a dizolvat, îmbogățit și degradat, “deconstruit”, pentru a înflori eventual altundeva din nou, altfel. Ritmul construcție-deconstrucție relevă faptul că orice distrugere presupune o construcție prealabilă: trebuie să ai ce să distrugi, cu cât mai valoros, cu atât mai atrăgătoare distrugerea. Se impun însă astfel fără voie noi convenții; iar comparația “noilor” convenții cu cele “vechi” nu pare să fie întotdeauna în favoarea primelor. Mai evoc doar faptul că “nou” și “vechi” sunt noțiuni foarte relative - doar nouitatea lui “acum, aici” nu este relativă.

În concluzie, cred că rolul a ceea ce numim artă este azi foarte diversificat. Nu este ușor să definim ce înțelegem prin funcțiile clasice de “distracție”, “decorativ”, “educație”, “meditație”, “catharsis”, “stimulant”, “evaziune”, “instrumentalizare” etc. dar cred că avem nevoie de toate acestea. Nu toți însă... eu vorbesc doar pentru mine.

De ce compun? Este întrebarea cea mai grea, pentru că înțeleg să profit de ocazie pentru a face o introspecție – un fel de răfuială, nu atât cu lumea și colegii (asta o voi face pe larg cu altă ocazie...) cât cu mine însumi. Aici am nu numai un răspuns, ci mai multe.

(1) Cel mai primitiv (dar nu mai puțin adevărat): *pentru că nu pot face altfel*. Trebuie să precizez că eu nu prea fac deosebire între compoziție, film, muzicologie, fotografie, expuneri etc. toate sunt pentru mine *compoziții*, care pleacă de la un fel de revelație și presupun o muncă de realizare. Dacă

revelația “vine de-a gata”, realizarea îmi aparține. Nu odată realizarea “a mutilat” revelația... dar nu sunt un spontan, dimpotrivă. Nu înțeleg cum se poate trăi fără a *construi* ceva. Eu port permanent în mine câteva idei, la care “lucrez” în orice context. Spontaneitatea “mă farmecă”, dar nu pot rămâne la ea...

(2) Eu pun aici toate forțele de care dispun, intelectuale, fizice, cunoștințe tehnice sau simțiri empirice, ca și cum viața mea însăși ar depinde de asta. Este un fel de sinteză a tot ceea ce simt, știu și pot face eu într-un anumit moment. Și *am nevoie* de aceste sinteze... chiar dacă “mă joc”. Nu aș putea explica de ce iau acest lucru atât de în serios. Din păcate, nu pot trece cu vederea faptul că rezultă de cele mai multe ori ceva ce nu mă reprezintă decât extrem de aproximativ și simplificat - între altele, și pentru că “alerg” după lucruri, proiecte nerealizabile. *Dar numai asemenea proiecte mi se par interesante...*

(3) De ce mă complic la nesfârșit cu tabele, perfecționări ale unui algoritm, alternanțe de simetrii și asimetrii în cadrul *sectio aurea*, pe care nu cred că le percepe cineva, când aș putea compune simplu și repede ceva “de mare succes”? Ar fi o ipocrizie că afirm că numai pentru mine fac asta, deși nu neg asta. Știu prea bine că nu există vreo instanță (“comisie”...), nu numai capabilă să aprecieze obiectiv ceea ce fac, dar nici măcar interesată să o facă. Fiecare are alte treburi, mai importante... Dar cred că și acel 1% ce se percepe poate însemna ceva pentru câțiva oameni – și asta îmi ajunge.

(4) De ce nu “raman la un stil”, de ce am compus, alături de “lucrări serioase” și lucrări folclorice (“ne-serioase”...)? Și încă și azi, în secolul XXI, provocând considerații condescendente ale unor colegi și elogi anacronice de tipul “valorificarea arhetipurilor noastre folclorice” sau “interesante combinații de culori”. Nu vreau să distrez pe nimeni cu “interesante combinații de culori”, cu muzica pe care o scriu, iar *arhetip* înseamnă pentru mine altceva. Intenția mea în domeniul neo-folclorismului este să contruiesc treptat un fel de monument documentar al unui bun cultural care, sub forma comercializată actuală, nu mai există practic. Este o atitudine post-modernă și un fel de arheologie: “operez” cu elemente muzicale pre-existente, cu “cioburi de oale antice”... Dar este un joc sau un exercițiu complex, cât se poate de “serios”.

(5) Au existat și motive ocazionale, impulsuri venite din afară. Au apărut câteva persoane în viața mea (și recunoștiința mea față de aceste persoane este fără margini), adevărați “îngeri păzitori,” care m-au îndemnat să realizez ceva, persoane cărora le datorez nu numai o serie de lucrări, care altfel nu ar fi existat, dar și o evoluție interioară și noi idei, deoarece realizarea unei idei atrage alte idei. Din discreție nu vreau să mă refer la colegi activi azi (deși unii se pot recunoaște aici), o fac numai referitor la persoane dispărute dintre noi: una dintre ele se numește Monica Alexandrescu și este foarte probabil cu totul necunoscută celor mai mulți. Ei îi datorez finisarea și publicarea seriei de studii în jurul temei muzicii atemporale, a arhetipurilor muzicale, a flexibilității sintactice și a sistemelor melodice, preocupare care ar fi rămas altfel platonice. (De fapt, cam acesta este “stilul meu”, dacă sunt lăsat de capul meu.) Fostului meu prieten Liviu Glodeanu îi datorez impulsul de a compune opera “Model Mioritic”, una dintre cele mai radicale compoziții ale mele pe linia arhetipal-atemporală. Nu am răspuns însă decăt rareori la solicitări care nu corespundeau unor intenții ale mele.

(6) Dar compun și pentru că am iluzia că “am ceva de spus”... Fără această iluzie, celelalte puncte menționate aici nu ar fi condus nicaieri. În orice caz, nu am avut niciodată interes “să fac și eu ce fac alții pentru că este la modă” (serialism, aleatorism, spectralism), dimpotrivă, am dorit să mă distanțez. Iar post-modernismul este pentru mine nu o modă, dorință de a pasișă, jongla virtuos cu citate, ci un fel de a gândi – cu totul independent de orice modă, epocă, zonă. De fapt, singurul mod de a gândi într-adevăr liber. Că nu prea interesează pe nimeni ceea ce “am eu de spus” nu mă afectează prea mult: *această indiferență combinată cu neînțelegere îmi asigură o anumită libertate pe care o prețuiesc mai mult decât orice altceva.*

(7) Și, în fine: compun pentru că am impresia (nu rareori confirmată) că *aș putea oferi și altora unele idei bune, puncte de plecare pentru propriile lor idei viitoare.* Este bucuria de “a da ceva”. De altfel, fiecare dintre noi oferă asta celorlați, chiar dacă nu o face conștient.

Neckarsteinach, februarie 2016

Maia Ciobanu

Cuvântul "artă" ar trebui igienizat, a trecut prin mult prea multe. S-a plimbat cu tot felul de persoane, în te miri ce condiții și s-a încărcat cu reziduuri toxice. Inducând automat și fals presupunerea de altitudine ideatică a discursului care-l înglobează, a devenit o rețetă de emiteră a unor păcăleli subțiri, purtând un aer intelectual intimidant.

Ca în toate cazurile în care folosim marile cuvinte, ar trebui, în mod normal, să scriem mai întâi pe acestea "fragil, a se manipula cu grija" și să ne ferim de definiții.

Din fericire, acum nu e vorba de a construi o cutiuță în care să înghesim acel ceva esențial, inefabil, exploziv pe care îl numim artă, ci doar să exprimăm și (din păcate) să definim relația perfect subiectivă pe care o avem cu acesta.

Sunt toate condițiile pentru a eșua. Sunt toate condițiile pentru a spune, cu sinceritate, vorbe ce din coadă or să sune (sau nu) și care au prea puține șanse de a dezvălui motivația și miezul propriei creații, în ciuda tuturor bunelor intenții. Dar, hai să presupunem că putem defini ceea ce nu se poate defini.

Pentru mine:

Arta e un act de gratuitate, comunicare, dialog, expresie.

E înțelegerea perfectă, e adevărata cunoaștere, e acordul între Eu și Ceilalți, între Eu și Univers.

E un act de solidaritate umană în efortul de supraviețuire, în căutarea răspunsurilor esențiale.

Și, chiar dacă filologii vor insista că arta este meșteșug, iar artistul, un artisan, deci un utilizator al tehnicilor, ea, arta este cu totul altceva decât ceea ce orice discipol sânguincios deprinde în școală. Desigur, orice artist are nevoie de unelte și

buna lor mânuire este esențială, adevăr certificat de diplomele de absolvire incluse în CV-urile vehiculate la interviuri.

În rest este vorba de cu totul altceva, este vorba de ceea ce arta relevă, de modul în care ea acționează, de forța sa de a-i schimba în profunzime pe cei cu care intră în contact.

*

Care este rolul artei în sec. XXI ? - în niciun caz nu putem vorbi de un singur rol și nu avem cum vorbi de o unică artă a sec. XXI, chiar și numai referindu-ne la zona de nișă a artei contemporane. Putem sorta diferitele roluri și funcții ale artei dintotdeauna: funcția sacră, cea terapeutică, cea estetică (la nivel înalt sau de divertisment) și le putem adăuga pe cea tipică ultimilor 60 de ani - arta utilă și utilizată datorită capacității sale de manipulare, învelind diferitele obiecte puse în vânzare, împachetând frumos știri, opinii, ideologii, interese. Ce poate fi mai convingător ? Ce poate fi mai eficient ?

Pentru acest imens supermarket care a devenit lumea în care trăim menirea esențială a artei este periculoasă căci poate defecta sistemul. A releva alte valori decât cele existente în procesul de vânzare-cumpărare înseamnă a demonstra inconsistența, falsitatea acestuia, înseamnă a arăta că împăratul e gol.

De aceea, atitudinea postculturală a societății contemporane exclude experiența istorică și culturală din bagajul noilor generații, inducând trăirea în și pentru prezent. Acest fenomen are loc din necesitatea evidentă de a controla și manipula cât mai eficient, sortând și diferențiind după cât mai multe criterii.

Denigrarea / demitizarea / minimalizarea marilor valori, a bagajului cultural complex creat în sute și mii de ani - totul sub pretexte politice demagogic-democratice - duce în mod deliberat la o săracire sufletească, morală și spirituală a noilor generații, la dezarmarea lor în fața vieții, la fragilizarea lor individuală și socială.

Iată cum, după ce a atacat violent materialismul marxist-leninist, societatea occidentală se dovedește o societate materialist-fundamentalistă, excluzând prin toate mijloacele orice demers spiritual, condamându-se la autodistrugere.

Nu bomba atomică sau armele biologice pun în pericol omenirea, ci materialismul deșănțat și prostesc.

*

Scriu muzică pentru că modul meu esențial de exprimare și de comunicare este prin sunete. E un mod de supraviețuire. E un mod de a fi fericit și de a face și pe alții fericiți, de a le reda încrederea în propria existență și rolul lor în univers.

Ca muzician, prefer sunetele, cred în ele, cred în forța extraordinară a vibrației și în perfecțiunea ordinii sonore. Cred că a face muzică este cel mai direct și mai eficient mod de gândire, de exprimare, de comunicare.

Scriu muzică pentru că mă simt cel mai bine atunci când descopăr noi și neașteptate legături între sunete. E modul meu de a afla Adevărul.

SUMMARY

POINTS OF VIEW (The Inquiry of the Editorial Board)

Open discussion on the role of art today and the personal motivation of creation (II)

Every now and then it is necessary to ask other people questions, or to ask ourselves, to take our intellectual pulse in order to realise where we are or where we would like to be. The definitions of art undergo continual transformations, artists place themselves, in relation to themselves and to the others, in a necessary evolution and exercises in sincerity always bring us into contact with welcome authenticity in a vocational field. That is why the editorial board of the *Muzica* Magazine has initiated this research under the guise of an invitation to an open correspondence with members of the Union of Composers and Musicologists in Romania – authors of symphony, chamber, electronic, vocal, choral or jazz music. We shall preserve this column as long as we receive answers to the three questions asked, which are closely connected to each other: What does art mean to you? How do you see its role now, in the 21st century? Why do you write music, what is your motivation when you write something? In this number we are publishing the points of view expressed by composers: Corneliu Dan Georgescu and Maia Ciobanu.